

Το βιβλίο Ιστορίας της Στ' Δημοτικού και το κουτί της Πανδώρας...

της **Μαρίας Μιχαήλ, δασκάλας**

αποσπασμένη στο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης Ρεθύμνου «Μαρία Αμαριώτου»

Ποια ιστορία να διδάξουμε στα παιδιά μας;

Το ερώτημα «ποια ιστορία πρέπει να διδάσκουμε στο σχολείο», προέκυψε από την αντιπαράθεση ανάμεσα στην παραδοσιακή και τη νέα ιστορία, καθώς και τα σύγχρονα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα που σχετίζονται με το ρατσισμό, τον εθνικισμό και την ξеноφοβία.

Το ερώτημα αυτό σχετίζεται άμεσα και με το πώς θα θέλαμε να ερμηνευτεί το δικό μας παρόν, για να περάσει στις επόμενες γενιές από τους ιστορικούς του μέλλοντος.

Το κουτί της Πανδώρας άνοιξε! και όπως αποκαλύπτεται το αίτιο που πυροδοτεί αυτή τη φορά αντιδράσεις, και αψιμαχίες είναι το βιβλίο Ιστορίας της Στ' Δημοτικού. Αποτέλεσμα αυτής της έντασης είναι ότι δημιούργησε δύο ισχυρές ομάδες. Σύμμαχοι και αντίμαχοι του βιβλίου, αγωνίζονται ποιος θα υπερισχύσει στο πεδίο των αντιπαράθεσεων. Γιατί εδώ και αρκετό διάστημα, διαβάζουμε μέσα από τις στήλες των εφημερίδων αρκετά άρθρα που έχουν να κάνουν με το συγκεκριμένο βιβλίο, τη συγγραφική ευθύνη του οποίου φέρουν οι Μαρία Ρεπούση, Χαρά Ανδρεάδου, Αρμόδιος Τσιβάς και Άρης Πουταχίδης. Η συγγραφή του βιβλίου υλοποιήθηκε ύστερα από την προκήρυξη πανελλήνιου διαγωνισμού (Ιούνιος 2003) από το Π.Ι. και διακρίθηκε σύμφωνα με τις προδιαγραφές για τη συγγραφή διδακτικών βιβλίων από τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα. Τη συγκεκριμένη συγγραφική ομάδα είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε από κοντά πολλοί Χανιώτες δάσκαλοι σε επιμορφωτικό σεμινάριο των Εκπαιδευτικών της Α/θμιας Εκπαίδευσης κατά τη φάση της γενίκευσης του Προγράμματος «ΜΕΛΙΝΑ-Εκπαίδευση και Πολιτισμός» στην πόλη των Χανίων (2001- 2004), με τίτλο: «Τοπικές Ιστορίες στα Χανιά-Η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών».

Οι αντιδράσεις για τις οποίες γίνεται λόγος εστιάζονται στα περιεχόμενα του βιβλίου και συγκεκριμένα :

- στην περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης
- στην συμβολή της εκκλησίας
- στην προσφορά της γυναίκας κατά τη διάρκεια του Επαναστατικού Αγώνα
- στη συρρίκνωση των περιεχομένων της Νεότερης ελληνικής ιστορίας

Η άλλη άποψη είναι χρήσιμη και απαραίτητη όταν πρόκειται να δημιουργηθεί ένας γόνιμος και δημιουργικός διάλογος αλλά η επικριτική διάθεση κάποιων προκαλεί ακόμα και φόβο όταν φτάνουν σε βαρείς χαρακτηρισμούς εναντίον της συγγραφικής ομάδας, φτάνοντας στο σημείο να ζητήσουν ακόμα και την απόσυρσή του. Όπως αποκαλύπτεται σε αθηναϊκή εφημερίδα «...όλες αυτές οι επικρίσεις (Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, αρ. φύλλου 1515, 18/2 07, σ. 53) δεν αποτελούν αυθόρμητη αντίδραση, αλλά συγκροτημένη πολιτική κίνηση με συγκεκριμένους στόχους για το τι πρέπει να διδάσκεται στα ελληνικά σχολεία ως ιστορία του τόπου». Το συγκεκριμένο άρθρο κάνει μια ουσιαστική αναδρομή σε παρόμοιες μορφές αντίδρασης σε αντίστοιχα βιβλία ιστορίας γυμνασίου και λυκείου προηγούμενων χρόνων, σε συγκεκριμένα σημεία στα οποία λογοκρίθηκαν με αποτέλεσμα οι επικριτές να πετύχουν την απόσυρσή τους. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι για κανένα άλλο γνωστικό αντικείμενο που διδάσκεται στο σχολείο δεν παρατηρείται τέτοια ποικιλία απόψεων αναφορικά με το ποιο μπορεί να είναι το περιεχόμενό του. Κανένα

άλλο δεν επιφορτίζεται με τόσους πολλούς κοινωνικούς και πολιτικούς στόχους όσο η ιστορία (Αβδελά, σ.79).

Στο βιβλίο του δασκάλου το οποίο συνοδεύει το βιβλίο του μαθητή, μπορεί κανείς ν' αναζητήσει απαντήσεις σε σημαντικά ερωτήματα που ταλανίζουν ακόμα και τους πιο δύσπιστους και αφορούν σημαντικές πληροφορίες για την εξέλιξη της επιστήμης της ιστοριογραφίας, για τον τρόπο συγγραφής του βιβλίου και για την διδακτική του αξιοποίηση που πιθανόν οι επικριτές του αγνόησαν και στάθηκαν μόνο σε μια επιφανειακή ανάγνωση των περιεχομένων του. Όπως καταγράφουν οι συγγραφείς στο βιβλίο για το δάσκαλο «...τα διδακτικά βιβλία πρέπει να είναι ευσύνοπτα και να ολοκληρώνεται η διδασκαλία όλων των ενοτήτων στο χρόνο που διατίθεται στο Ωρολόγιο Πρόγραμμα, ύστερα από διδακτική απαίτηση όσων ασχολούνται με θέματα διδασκαλίας και εκπαίδευσης». Και συνεχίζουν ότι «σημαντικά ιστορικά γεγονότα, που συνδέονται με την ιστορία της περιοχής ή παρουσιάζονται συνοπτικά στο βιβλίο της ιστορίας μπορούν ν' αποτελέσουν σχέδια εργασίας(project) σε θέματα τοπικής ιστορίας και να τα εντάξουν στη Γενική ιστορία».

Το ερώτημα που γεννάται μετά από όλα αυτά είναι : **Ποια ιστορία επιτέλους να διδάξουμε στα παιδιά μας;**

Η προσωπική μου άποψη είναι ότι το πρόβλημα προκύπτει από τη στιγμή που οι περισσότεροι πιστεύουμε ότι η ιστορία πρέπει να είναι κάτι το στατικό και αναλλοίωτο στο πέρασμα των χρόνων. Κι ενώ άλλες επιστήμες σημειώνουν σημαντική πρόοδο με τα πορίσματα των ερευνών τους, η ιστορία πρέπει να παραμένει άκαμπτη και να υπηρετεί τις εκάστοτε ιδεολογικές και πολιτικές συνθήκες. Επιπλέον οι παραπάνω επικριτές αγνοούν ή δε θέλουν να γνωρίσουν δυο βασικές παραμέτρους που σχετίζονται τόσο με το **περιεχόμενο** όσο και με τη **διδασκαλία** της ιστορίας. Το πρώτο είναι ότι το κεφαλάκι των παιδιών μας δεν είναι ένα άδειο δοχείο το οποίο γεμίζουμε με γνώσεις. Τα παιδιά σήμερα έρχονται στο σχολείο με ήδη κάποιες ιστορικές γνώσεις που έχουν αποκτήσει από την οικογένειά τους ή από το πολιτισμικό τους περιβάλλον και το δεύτερο ότι ανάμεσα στο σχολικό εγχειρίδιο και στα παιδιά παρεμβαίνει ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ, ο οποίος δεν είναι μια άβουλη οντότητα, απλός αποδέκτης και διεκπεραιωτής της εκάστοτε πολιτικής, αλλά είναι ο άνθρωπος που θα ζωντανέψει το λόγο του σχολικού βιβλίου έτσι ώστε να βρει απήχηση στα παιδιά. Επιπλέον σήμερα οι μαθητές έχουν πρόσβαση σε τόσες πηγές πληροφόρησης και παραπληροφόρησης, ώστε η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης διαμέσου των διδακτικών αντικειμένων θεωρείται επιτακτική ανάγκη στη σύγχρονη κοινωνία.

Η λογοτεχνία για παράδειγμα προσφέρει σήμερα τη δυνατότητα και αποτελεί πηγή (δευτερογενής) για πολλά ιστορικά γεγονότα, στα οποία περιγράφονται καλύτερα οι χαρακτήρες, διαθέτουν παραστατικότητα και είναι πιο κοντά στη φύση του παιδιού. Αντίθετα όταν η ιστορική εξέλιξη ερμηνεύεται και από το μάθημα των θρησκευτικών, γίνεται με τρόπο δογματικό(Μαυροσκούφης, σ. 60).

Από τη μια λοιπόν ζητάμε υπέρμετρους εθνικισμούς στο μάθημα της ιστορίας και από την άλλη προωθούνται σχολικά πιλοτικά προγράμματα αντιρατσιστικής αγωγής για την καταπολέμηση της βίας και της ξενοφοβίας που απειλούν το σύγχρονο σχολείο. Από τη μια λογοκρίνεται η ισότιμη αντιμετώπιση των γυναικών δίπλα σε σημαντικές ανδρικές φυσιογνωμίες της Επανάστασης και από την άλλη αίρονται, διαμέσου προγραμμάτων, οι σεξιστικές τάσεις που υπάρχουν στα σχολεία και κατ' επέκταση στην κοινωνία.(Εφαρμογή προγραμμάτων που προωθούν την ισότητα στην κοινωνία-ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ).

Μελετώντας κανείς τα επίμαχα σημεία του βιβλίου και σταματώντας στην ενότητα που αναφέρεται στην Ελληνική Επανάσταση διαπιστώνει ότι μέσα από την πολλαπλότητα των πηγών (εικονογραφία και γραπτές πηγές) δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να διαπιστώσουν, ότι η ορθόδοξη εκκλησία αποτέλεσε σημείο αναφοράς γύρω από το οποίο οργανώθηκε η καθημερινή ζωή των Ελλήνων κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας(σ .25, πηγές 2.23, 2.24, 2.25, 2.26), σε αντίθεση με τους επικριτές της.

Στη σ.28 και στην πηγή 2.31 η εικόνα και η λεζάντα μαρτυράει την παρουσία της ελληνικής παροικίας με κέντρο την εκκλησία του Αγ. Γεωργίου και το ελληνικό σχολείο, ενώ στη σ.31 καταγράφεται ότι «...οι Ρωμιοί αντιστέκονται στους Οθωμανούς διατηρώντας τις μνήμες, τη γλώσσα και τη θρησκεία τους».

Πιθανόν οι επικριτές του βιβλίου να μην έχουν αντιληφθεί ότι οι πηγές του βιβλίου έχουν την ίδια βαρύτητα με το βασικό κείμενο και δεν αποτελούν « ψιλά γράμματα».

Ένας άλλος άξονας του προβληματισμού που δε λαμβάνουν υπόψη τους κυρίως όσοι βρίσκονται έξω από το χώρο της εκπαίδευσης είναι τα υποκείμενα της ιστορικής μάθησης, η άποψη των ίδιων των μαθητών για το μάθημα της σχολικής ιστορίας. Από εμπειρική σκοπιά, αφού ο δάσκαλος της τάξης μπορεί ν' αντιληφθεί τη στάση των μαθητών του απέναντι στα διδακτικά αντικείμενα, αλλά και από έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, οι προβληματισμοί συγκεντρώνονται στα ακόλουθα σημεία:

- Πληθώρα ύλης
- Συσσώρευση γνώσης
- Απομνημόνευση
- Αλληλουχία ιστορικών γεγονότων μακράς περιόδου
- Χρονολογίες

Καθώς διαπιστώνεται ότι το ιστορικό περιεχόμενο είναι πολύ πιο δύσκολο να κατανοηθεί από τα παιδιά, η διδασκαλία της ιστορίας στο σχολείο δεν έχει νόημα να επιδιώκει να μεταβιβάσει απλά και μόνο γνώσεις. Εκείνο που θα έπρεπε αντίθετα να καλλιεργείται είναι η **ιστορική κατανόηση** μέσα από κάποιο κοινωνικό ζήτημα που παρουσιάζεται, η δημιουργία συνθηκών για να προβεί ο μαθητής σε νέους συνδυασμούς δεδομένων μέσα από ευρετικές και ανακαλυπτικές μεθόδους μάθησης. Γι' αυτό θεωρούμε ότι πριν παρθεί οποιαδήποτε απόφαση για την τύχη του βιβλίου είναι απαραίτητη η άποψη του δασκάλου σε θέματα που αφορούν τόσο τη διδασκαλία του όσο και τα περιεχόμενά του.

Το δεύτερο ερώτημα που θα πρέπει να μας απασχολήσει και να μας προβληματίσει όλους μας και τον καθένα ξεχωριστά είναι :

Πώς θα θέλαμε να καταγραφεί και να ερμηνευτεί «το δικό μας παρόν», για να περάσει στις επόμενες γενιές από τους ιστορικούς του μέλλοντος; Αλλά όπως αναφέρεται και στο μύθο όταν κλείνει το κουτί η Πανδώρα, έχει μείνει μέσα, τελευταία, η ελπίδα.

Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Ε. (1998), *Ιστορία και Σχολείο*, Αθήνα: Νήσος /Τετράδια 6.
- Moniot, Η. (2000), *Η Διδακτική της Ιστορίας*, Αθήνα:Μεταίχιμο.
- Μαυροσκούφης Δ. (1999), *Εμπειρίες και απόψεις μαθητών και φοιτητών σχετικές με το μάθημα της Ιστορίας. Θεωρητικά ζητήματα και εμπειρική έρευνα*, Θεσ/νίκη: εκδ. οίκος Αφών Κυριακίδη.